

К. Є. Плахотна,
менеджер з реклами та маркетингу ПАТ «Мультиплекс-Холдинг»,
магістр з міжнародної економіки

МИТНО-ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

У статті розглянуто сучасний стан митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, проблеми реалізації регуляторної, захисної, та фіскальної функцій митного тарифу в процесі забезпечення економічної конкуренції на внутрішньому ринку.

Ключові слова: митний тариф, зовнішньоекономічна діяльність, протекціонізм, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, уніфікація ставок мита, світове господарство.

Е. Е. Плахотная
**ТАМОЖЕННО-ТАРИФНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ
В УСЛОВИЯХ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ ТОРГОВЛИ**

В статье рассмотрено современное состояние таможенно-тарифного регулирования внешнеэкономической деятельности, проблемы реализации регуляторной, защитной и фискальной функций таможенного тарифа в процессе обеспечения экономической конкуренции на внутреннем рынке.

Ключевые слова: таможенный тариф, внешнеэкономическая деятельность, протекционизм, субъекты внешнеэкономической деятельности, унификация ставок пошлины, мировое хозяйство.

Постановка проблеми. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності займає важливе місце в державному регулюванні економіки нашої країни. Його мета – ретельно аналізувати зовнішньоекономічну діяльність України і якомога відчутніше сприяти розвитку торговельних відносин з іншими країнами, підтримувати власного товаровиробника та захищати внутрішній товарний ринок.

Митно-тарифне регулювання безпосередньо впливає на показники експорту та імпорту, а також прямо і опосередковано визначає основні економічні параметри національних економік, а саме: динаміку й тенденції зміни обмінних курсів, відсоткових ставок, структуру та значення платіжного балансу тощо. У 2008 р. Україна вступила до Світової організації торгівлі, що вже дало певні позитивні та негативні наслідки як для зовнішньої торгівлі, так і для економіки в цілому. Проблематика реформування митно-тарифних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності є найбільш актуальним завданням на шляху України до інтеграції у світове господарство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики митно-тарифного регулювання приділялась і приділяється увага як вітчизняними, так і закордонними вченими. Серед них О. Гребельник [8], О. Єгоров [10], Т. Мельник [12], П. Пашко [13], Л. Письмаченко [14] та ін. Але деякі питання митно-тарифного регулювання потребують більш докладного вивчення. До них відносяться: економічна сутність і завдання митно-тарифного регулювання; оптимізація митних ставок; лібералізація митно-тарифного регулювання та її наслідки; трансформація митного тарифу задля інтеграції у світове господарство.

Мета статті – вивчення сучасного стану митно-тарифної політики України та визначення напрямів її вдосконалення на шляху до інтеграції у світове господарство.

Основні результати дослідження. Митно-тарифні методи регулювання (імпортні та експортні тарифи) є історично першим інструментом протекціонізму і регулювання зовнішньої торгівлі. Вони займають центральне місце в системі реалізації державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Тарифні методи розроблені досить досконало і зведені у системи єдиних митних тарифів.

Правовою основою впровадження митно-тарифного регулювання в Україні є: Митний кодекс України [1], Закон України «Про Єдиний митний тариф» [2], Закон України

K. Y. Plakhotna
**CUSTOM-TARIFF REGULATION
UNDER CONDITIONS OF TRADE LIBERALIZATION**

The article reviews the current state of custom-tariff regulation of foreign economic activity, problems of realization of regulating, protective, and fiscal functions of custom tariff in the process of providing of economic competition at the internal market.

Key words: custom tariff, foreign trade, protectionism, foreign economic entities, unification of customs duty rates, world economy.

«Про Митний тариф України» [3] у частині, що не суперечить додатку I до Протоколу, ратифікованого Законом України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до СОТ» [4], Декрет Кабінету Міністрів України «Про Єдиний митний тариф України» [5], інші нормативно-правові акти.

Основним елементом системи митно-тарифного регулювання є митний тариф, який у вузькому розумінні являє собою систематизований перелік ставок і товарів, що оподатковуються імпортом, експортом та транзитним митом. Складовими цієї системи також є способи нарахування ставок мита і коефіцієнти надбавок, знижок та переліки товарів, заборонених до ввезення, вивезення й транзиту відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності. Митний тариф можна розглядати і як конкретну ставку мита, що застосовується під час увезення певного товару на митну територію країни чи його вивезення. У такому випадку поняття митного тарифу збігається із поняттям мита при переміщенні товарів через митний кордон країни і може визначатись як вид митного платежу, що стягується з товарів та предметів, які переміщуються через митний кордон держави [12].

У широкому розумінні митний тариф – це засіб здійснення зовнішньоторговельної політики держави, а також інструмент регулювання внутрішнього ринку країни у його взаємодії із зовнішніми ринками.

О. Гребельник [8, с. 104] виділяє п'ять функцій митного тарифу: 1) регулятивна – формує раціональну структуру експорту та імпорту; 2) фіскальна – формує прибуткову частину бюджету; 3) захисна – передбачає формування бар'єрів, що перешкоджають проникненню товарів на митну територію країни; 4) стимулююча – створює передумови для збільшення експорту; 5) політична – чинить економічний тиск на інші держави або надає їм митні пільги.

З огляду на сутність та функції мита можна виділити його економічну та торговельно-політичну роль: 1) економічна роль полягає у створенні вартісного бар'єра, який підвищує ціну товару незалежно від застосованого експортного, імпортного чи транзитного мита; збільшенні внутрішньої зайнятості; стимулюванні державою розвитку окремих галузей економіки чи підприємств; надходженні коштів до державного бюджету країни; захисті від демпінгу; 2) торговельно-політична роль мита полягає у захисті галузі від конкуренції іноземних товарів (це не обов'язково

мають бути слабкі в економічному плані галузі та підприємства, частіше найбільшим захистом користуються саме розвинені, монополізовані галузі; необхідності забезпечення обороноздатності країни (військово-політичний аспект); у тому, щоб бути інструментом тиску на конкурентів з метою отримання певних поступок [9].

Знижуючи чи підвищуючи митні тарифи, країна завжди ризикує: у першому випадку – отримати перенасичення внутрішнього ринку імпортованими товарами, що призведе до зменшення національного виробництва таких товарів, а у другому – завести країну в глухий кут міжнародної економічної ізоляції. Тому завжди необхідно проводити виважену митно-тарифну політику і зважати на власні економічні інтереси.

Проблема зважених митних тарифів постала сьогодні дуже гостро, адже Україна обмежена у свободі змінювати митні тарифи відповідно до Протоколу про вступ України до СОТ. Нижче наведені деякі дані про зміни митного тарифу та динаміка імпорту продовольчих товарів у 2008–2009 рр.

У рамках виконання домовленостей із СОТ у період з 2008 по 2010 рр. середньоарифметична ставка ввізного мита по всьому Митному тарифу зменшилася від 5,09 до 4,96%, а на продовольчі товари – від 13,79 до 9,16% [17].

Зокрема середньоарифметична ставка ввізного мита знизилася на такі групи товарів:

- на групу 02 (м'ясо і харчові нутрощі) – від 21,5 до 12,3%,
- на групу 04 (молоко та молочні продукти) – від 24,9 до 10,01%,
- на групу 11 (продукція борошномельно-круп'яної промисловості) – від 23,4 до 10,3%,
- на групу 16 (готові харчові продукти з м'яса, риби або ракоподібних) – від 17,3 до 8,9% [17].

У результаті зменшення тарифних ставок відбулося:

1) збільшення імпорту протягом 2008 року: яловичини мороженої – у 2,4 раза, свинини – у 4,4 раза, харчових субпродуктів ВРХ, свиней, овець – у 6,8 раза, м'яса та субпродуктів домашньої птиці – у 6,1 раза, масла вершкового – у 3,9 раза, томатів – у 16 разів, цибулі та часнику – у 19,6, капусти – у 13,8, огірків – у 7,7, моркви, буряку – у 30,9 раза, цукру із цукрової тростини або цукрових буряків – у 4,6, патоки – у 2,2, вермутів – у 2,4, пива – у 2,5 раза;

2) збільшення імпорту протягом 2009 року: молока та вершків згущених – у 10,1 раза, масла вершкового – у 4,7 раза, цукру із цукрової тростини або цукрових буряків – у 1,9 раза, томатів – на 56,1%, огірків – на 49,9%, яблук, груш та айви свіжих – на 55,9% [17].

Згідно із домовленостями стосовно підтримки сільськогосподарства, досягнутих під час переговорів, після вступу до СОТ Україна мала ефективно субсидувати агропромисловий комплекс у рамках бюджетних програм, спрямованих, зокрема, на підтримку розвитку тваринництва, рослинництва, здешевлення вартості кредитів, формування державного продовольчого резерву Аграрним фондом. Недофінансування видатків Мінагрополітики за рахунок загального фонду у 2010 році склало 860,2 млн. грн., у тому числі за програмами підтримки розвитку підприємств АПК – 795 млн. грн., з них за основними – 750 млн. грн. Загальний обсяг невиділених асигнувань із стабілізаційного фонду за програмами підтримки розвитку підприємств агропромислового комплексу у 2011 році сягнув 1 803,8 млн. грн. [17].

Нині в Митному тарифі України налічується 2 615 товарних підкатегорій (23,6% загальної кількості десятизначних товарних кодів тарифу), на які встановлені менші ставки ввізного мита, ніж рівні, що визначені додатком 1 до Протоколу про вступ України до СОТ, що є потенційною загрозою для національних виробників у майбутньому [17].

Отже, вищезазначені дані ще раз підтверджують, що зменшення митних тарифів в умовах обмежених можливостей фінансування ускладнює реалізацію політики щодо забезпечення підвищення конкурентоспроможності національної економіки в рамках повноправного членства України в СОТ. З огляду на це необхідно застосовувати ме-

тоди захисту мало захищених галузей економіки, таких як сільське господарство, за допомогою саме митних тарифів. Тому сьогодні доцільним є перегляд домовленостей з метою підвищення мита на деякий перелік товарів.

Іншою проблемою митних тарифів в умовах лібералізації торгівлі є їх уніфікація. Значна диференціація в розмірах ставок ввізного мита на однорідні товари призводить до зловживань класифікацією товарів задля ухилення від оподаткування. Наприклад, ставки мита коливаються на пшеницю – від 0 до 40 євро за 1 т, на чай залежно від маси упаковки – від 0 до 0,4 євро за 1 кг [3].

Ставки ввізного мита на готову побутову, комп'ютерну техніку, устаткування відрізняються від ставок на комплектуючі до них у рази й десятки разів, що призводить до ввезення товарів частинами або ввезення лише комплектуючих із подальшим тінювим складанням цих товарів та ухиленням від сплати податків. Така нормативна база значно послаблює, а іноді зводиться нанівець регулятивну і фіскальну функції мита.

Звичайно, уніфікація ставок мита, як повна, так і часткова, є процесом складним, тривалим та потребує значних фінансових асигнувань, але водночас є необхідною для боротьби з недостовірним декларуванням імпорту, корупційними схемами, що супроводжують таке декларування.

Висновки. Митно-тарифне регулювання є одним із найпоширеніших й найдієвіших економічних інструментів регулювання зовнішньоекономічних відносин і захисту національної економіки від зовнішнього неконтрольованого впливу. Митний тариф в умовах лібералізації торгівлі та членства України в СОТ не повинен втрачати своїх основних функцій, а навпаки, мусить балансувати національні інтереси з інтересами інших країн – учасниць Організації.

Багатоплановість впливу митного тарифу на розвиток зовнішньоторговельних відносин та економіки країни у цілому вимагає виваженого підходу до встановлення рівнів ставок митного тарифу і врахування при цьому всіх можливих економічних, політичних та соціальних наслідків. Отже, при розробці змін до митного тарифу слід детально аналізувати кон'юнктуру товарного ринку різних галузей економіки України та відповідно до цього будувати систему методів захисту національного виробника.

Література

1. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 92-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 38–39. – Ст. 288.
2. Закон України «Про Єдиний митний тариф» від 5 лютого 1992 р. № 2097-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 19. – Ст. 259.
3. Закон України «Про Митний тариф України» від 5 квітня 2001 р. № 2371-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 24. – Ст. 125.
4. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до СОТ» від 10.04.2008 р. № 250 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2008. – № 23. – Ст. 213.
5. Декрет Кабінету Міністрів України «Про Єдиний митний тариф України» № 4-93 від 11.02.1993.
6. Бліхар М. М. Реформування митно-тарифної політики України з використанням досвіду країн ЦСЄ в контексті вступу до СОТ // Зовнішня торгівля: Право та економіка. – 2008. – № 2 (37). – С. 56–60.
7. Горін Н. В. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / Н. В. Горін. – К., 2008. – 330 с.
8. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
9. Дубнок Є. М. «Мито» як системна категорія економічної теорії / Є. М. Дубнок // Формування ринкових відносин. – 2006. – № 5. – С. 27–30.
10. Єгоров О. Б. Митна економіка (Україна – СОТ – ЄС) : посіб. / О. Б. Єгоров. – О. : ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. – 226 с.
11. Любима Ю. В. Місце та роль фіскальної функції серед інших функцій митних органів / Ю. В. Любима // Вісник АМСУ. – 2009. – № 1. – С. 94–97.
12. Мельник Т. М. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції : монографія / Т. М. Мельник. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 396 с.
13. Пашко П. В. Митна політика та митна безпека України / П. В. Пашко // Фінанси України. – 2006. – № 1. – С. 74–86.
14. Письмаченко Л. Митно-тарифне регулювання як засіб захисту економічних інтересів держави у сфері зовнішньої торгівлі / Л. Письмаченко // Економіка та держава : міжнародний науково-практичний журнал. – 2007. – № 12. – С. 49–52.
15. Фомін І. Політика України у сфері антидемпінгових і компенсаційних заходів / І. Фомін // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 51 (84). – С. 37–41.
16. Інформаційно-аналітична довідка про вплив наслідків членства України у СОТ на розвиток внутрішнього ринку та прогноз розвитку внутрішнього ринку України у зв'язку з реалізацією Угоди про створення поглибленої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [Електронний ресурс] // Національна тристороння соціально-економічна рада. – Режим доступу : <http://www.ntser.gov.ua/ua/activity/128.html>
17. Аналітична довідка про захист внутрішнього ринку та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника [Електронний ресурс] // Національна тристороння соціально-економічна рада. – Режим доступу : <http://www.ntser.gov.ua/ua/activity/128.html>

Стаття надійшла до редакції 22 березня 2012 року